

nižinah pojavlja pri nadmorski višini 135 m in letnih padavinah 520 mm. Nižinski jelovi gozdovi na Poljskem so ohranjeni le tam, kjer so rastišča zaradi dobre preskrbe z vodo primerna zlasti za jelko, jelovega gozda pa ni bilo mogoče spremeniti v kmetijske kulture. V Karpatih in gorskih masivih Balkana se višinska meja jelke proti jugu dviguje, areal pa se razbije na posamezna nahajališča.

Avtor predstavlja tudi katastrofalne posledice različnih načinov in intenzitet eksploatacije v preteklosti na današnje stanje gozdov. Kjerkoli so gorske mešane gozdove – po velikopovršinskih sečnjah ali z enostranskim izkoriščanjem bukve – spremenili v gozdove s starostnimi razredi, se je jelka pričela umikati. Ponovna premena teh gozdov v stabilne mešane sestoje z razgibanim vertikalnim profilom je težavna in dolgotrajna. Splošno zoževanje jelovega areala ni naraven proces, povzroča ga človek. Z drugače naravnanim gozdno-gojitvenim mišljenjem bi se dalo ponovno doseči prvotno stanje.

Posebna pozornost je v knjigi namenjena provenienčnemu proučevanju jelke. Jelko v severni Nemčiji in na Danskem, to pomeni zunaj naravnega areala razširjenosti, že prek 200 let vedno znova naseljujejo – večinoma neuspešno. Izvoru jelke se ni posvečala nobena pozornost. Zlasti zato, ker ima izredne stabilizacijske lastnosti,

postaja jelka vse bolj zaželen gozdno-gojitveni element tudi v gozdnem prostoru zunaj naravnega areala. Za uspeh pa je odločilna predvsem izbira ustrezne provenience. Zato so zelo pomembna opazovanja jelovih posebnosti v južnem in jugovzhodnem prostoru Evrope. Potrjene so domneve, da je variabilnost jelke v naravnem arealu velika, raznovrstna in se pojavlja v odnosu na različno odpornost na mraz in sušo, prenašanje zasenčenosti, pionirske in regeneracijske sposobnosti, fruktifikacijo, oblikovanje krošnje itd.

Variabilnost je torej značilnost jelke. Ekološko obnašanje jelke v proučevanem prostoru kaže na določeno povezanost z morfološki posebnostmi.

Avtor obravnava tudi povzročitelje škod na jelki v obravnavanem območju: kasni in zimski mraz, snegolom in vetrolom med abiotскими ter rastline, živali in človek med biotskimi povzročitelji škod.

V zaključnem poglavju se avtor dotakne bodočnosti jelke. Poudarja zlasti nujnost uravnavanja staleža divjadi, omejitev škodljivih imisij, ter dolgoročno načrtovano gošpodarjenje v jelovo-bukovih gozdovih, brez nepričakovanih posegov v sestoje, ter dolga pomladitvena obdobja.

Knjigo priporočam kot dober pripomoček pri spoznavanju jelke in njenih posebnosti.

dr. Sonja Horvat-Marolt

GDK: 162(497.12)(01)»1928-1991«

Andraž Čarni: Bibliographia Phytosociologica: Slovenica

Excerpta Botanica, sectio B, vol. 29(4):281-320 in vol. 30(1):1-44, Gustav Fischer, Stuttgart – New York, 1993.

V reviji Excerpta Botanica je v letu 1993 izšla bibliografija fitocenološke literature, ki obravnava območje Slovenije. Avtor tega nehvaležnega, a zelo koristnega dela je mag. Andraž Čarni, raziskovalni sodelavec Biološkega inštituta ZRC SAZU. V svojem pregledu je zbral 706 naslovov: strokovnih, poljudnoznanstvenih in znanstvenih član-

kov, razprav, knjig, diplomskih, magistrskih in doktorskih nalog. Najstarejša razprava je bila objavljena leta 1928. Njenega avtorja G. Tomažiča štejemo za začetnika te vede na Slovenskem. Morda bi v ta pregled sodila še starejša dela, npr. temeljiti fitogeografski študiji z opisi rastlinskih formacij zgornje Savske in Soške doline G. Becka

(1907, 1908). Kot zgornja meja je postavljeno leto izdaje 1991.

Bibliografija je zastavljena široko, kar je razumljivo, saj fitocenologija ni tesno povezana samo z nekaterimi drugimi področji botanike (npr. s floristiko in palinologijo), temveč tudi s pedologijo, agronomijo, gozdarstvom, krajinsko ekologijo, geografijo in varstvom narave. Pogosto je sestavni del celovitejših biocenotskih in ekosistemskih raziskav. Tudi zato je na koncu seznam, ki naštetela dela razvršča po posameznih ožjih področjih (npr. biografije, bibliografije, prodromusi, fitocenološke metode, fitocenologija in palinologija, fitocenologija in floristika, uporabna fitocenologija, kartiranje in še druga). Dela iz regionalne fitocenologije so razvrščena po fitogeografskih območjih M. Wraberja (1969).

Avtor poudarja, da se je fitocenologija v Sloveniji razvila v tesni povezavi z gozdarstvom. Gozdarji so bili naročniki številnih fitocenoloških elaboratov. V teh elaboratih, hranita jih Biološki inštitut ZRC SAZU in Gozdarski inštitut Slovenije, je zbrano dragoceno gradivo, ki v precejšnji meri ni bilo objavljeno nikjer drugod. Ker imajo ti elaborati interni značaj in so javnosti težko dostopni, jih, žal, ni mogel uvrstiti v svoj pregled.

Kljub temu je naveza slovenske fitocenologije z gozdarstvom v tem seznamu jasno razvidna. Veliko pomembnih in plodovitih slovenskih fitocenologov (G. Tomažič, V. Tregubov, M. Wraber, S. Cvek, Ž. Košir, I. Persoglio, M. Piskernik, M. Zupančič, L. Marincek, I. Puncer, D. Robič, M. Accetto, M. Zorn in I. Smole) je raziskovalo ali še raziskuje predvsem gozdno vegetacijo. Dokaz, da je njihovo delo odmevno, so številne razprave drugih gozdarskih strokovnjakov, največ gojiteljev in načrtovalcev (npr. M. Cigliar, M. Cimperšek, F. Gašperšič, F. Kordiš, M. Kotar, I. Mlekuž, J. Miklavčič, F. Perko, J. Papež, M. Šolar, Ž. Veselič). Ti so svoje raziskave postavili na fitocenološke temelje in so prav tako uvrščeni v to bibliografijo.

V zadnjih desetletjih je vedno bolj intenzivno tudi proučevanje gozdnih obronkov (A. Čarni) in negozdne vegetacije, tako

alpinske (T. Wraber), močvirne (M. Piskernik, A. Martinčič, A. Seliškár), traviščne (G. Tomažič, V. Petkovšek, M. Piskernik, A. Seliškár, M. Kaligarič) in plevelne (M. Piskernik, G. Seljak, M. Kaligarič).

Manjši kot npr. v botaniki, a še vedno opazen, je v fitocenološki bibliografiji Slovenije delež tujih raziskovalcev. Največ jih je iz sosednjih držav. Pogosto so našo vegetacijo raziskovali na pobudo ali v sodelovanju z domačimi fitocenologi (taki avtorji so npr. E. Aichinger, P. Fukarek, I. Horvat, S. Horvatić, Lj. Iljanić, Lj. Marković, F. Martini, L. Poldini, I. Šugar, I. Trinajstić idr.). Odveč je dodati, da so tudi raziskave v sosednjih obmejnih območjih za nas pomembne in neposredno uporabne. Rastlinstvo ne pozna političnih oziroma državnih meja.

Obsežna bibliografija, ki jo je zbral Andraž Čarni, nas prepriča, da je fitocenologija na Slovenskem pognala globoke korenine in obrodila bogate sadove. S tem, ko so naši viri, ki zadevajo fitocenologijo (prvič) zbrani na enem mestu, objavljeni v ugledni reviji in opremljeni tudi z naslovi v tujem, največkrat angleškem jeziku, bodo postali bolj znani in posredno lažje dostopni raziskovalcem iz širšega evropskega prostora.

Enak ali še večji pomen imajo za domačega bralca. Tako za fitocenologe in botanike, predvsem mlajše, ki še premalo poznamo in cenimo delo naših predhodnikov, kot tudi za gozdarje, agronome, geografe in druge strokovnjake, ki izsledke fitocenologije uporabljajo pri svojih raziskavah.

Že ob bežnem listanju sem naletel na članke in razprave, ki jih kljub večletnemu poklicnemu ukvarjanju s fitocenologijo še nisem poznal. Prav tako kakšnega avtorja ali članek v bibliografiji tudi pogrešam. Zaradi tesnega prepleta fitocenologije s sorodnimi področji ni lahko presoditi, katera dela vanjo še spadajo in katera ne več. Vendar je zdaj, ko je postavljen temelj, dograjevanje in izpopolnjevanje veliko lažje. Ker upamo, da bo Andraž Čarni s tem delom nadaljeval, bo ob tem tudi priložnost za natis izpuščenih naslovov. Prav je, da mu bralci in uporabniki pri tem čim bolj pomagamo.

mag. Igor Dakskobler